

פרקי הנחלות – יהושע פרקים יג-כא

פרקים יב-יג

כהקדמה כללית לנושא השימוש במפה מומלץ למורה לצפות בסרטון קצר:

[שימוש במפה ובגוגל ארץ](#)

הקדמה:

בפרק יב מופיעה רשימה ארוכה ומרשימה של כיבושי יהושע. פרק זה מהווה סיכום לחלק הראשון של הספר – המלחמות. בפרק יג מתחיל החלק השני של הספר – הנחלות. שני חלקים אלו הם שני המרכיבים של המפעל הגדול של הכניסה לארץ ישראל בימי יהושע: ירושת הארץ, והנחלתה לשבטים. שני החלקים משלימים זה את זה, ונקראים גם: "כיבוש וחלוקה".

פרקי הנחלות מרובים בפרטים ובתיאורים גיאוגרפיים, ואין צורך להלאות בס את התלמידים. מטרת הלימוד הן שתיים:

1. להבין את סיפור הנחלה – מתי החלו לחלק, כיצד חילקו, אלו שבטים הובילו ואלו התרפו ובעיקר: האמנם נעשתה חלוקת הארץ לשבטים כפי שתוכנן וכפי שצווה משה?
2. להבין את החלוקה הגיאוגרפית של הנחלות לשבטים באופן כללי (12 הנחלות) תוך קישור מספר פרטים למה שמוכר לילדים היום (כגון: ערים מרכזיות, חבלי ארץ)
3. לקשור את התלמיד למקומות מוכרים בארץ ישראל ולמפעל ההתיישבות בדורנו.

בזאת נסתפק בלימוד עם תלמיד כיתה ג.

מתוך מטרת אלו אנו גוזרים גם את אמצעי ההוראה: 1. לא נקרא באופן רציף את הפסוקים בפרקים אלו, אלא נכוון לפסוקים מסוימים. 2. נשתמש בהמחשה ויזואלית – במפה.

פתיחה:

נפתח עם התלמידים את פרק יב. (המורה יוכל להיכנס עם כובע של מצביא, או עם לחילופין עם כיסוי ראש קדום המזכיר לוחם מקראי. אפשר להביא גם בקבוק "משקה"). ברצוננו לסכם את נצחונותינו בשלב המלחמות ולהתרפק על ההישגים הרבים.

לשם כך נפרוש את מפת ארץ ישראל על שולחן גדול (או על הלוח, או: בהקרנה ממשב. ר' דוגמה בעמוד 3).

ניקח מדבקות, או נעצים, בצבע כחול (או סימון במחשב). התלמידים יתבוננו בפרק יב ויקראו שמות של מקומות/אויבים שהוכנעו והובסו. כל שם כזה – יסומן במפה. אפשר גם ללוות כל סימון כזה בקריאה ("לחיים!!" "עולה!!").

מהר מאוד תתמלא המפה שלנו בסימונים כחולים.

האם יש סיבה לצהלה? האם יכול להיות שפספסנו משהו? כעת נקרא את תחילת פרק יג

א ויהושע זקן בא בימים ויאמר ה' אליו אתה זקנתה באת בימים והארץ נשארה רבה מאד לרשתה:

כיצד זה ייתכן? האם לא עברנו כעת בפרק הקודם על כל רשימת הכיבושים "בְּהָר וּבְשֹׁפְלָהּ וּבְעֶרְבָה וּבְאַשְׁדּוֹת וּבְמִדְבָר וּבְנֶגֶב הַחֵמִי הָאֲמָרִי וְהַכְּנַעֲנִי הַפְּרָזִי הַחֹזִי וְהַיְבוּסִי" (ב, ח)?
התשובה היא, שיש שני סוגי כיבוש.

יש כיבוש של נצחון של צבא על צבא, ואת זה אמנם עשו בני ישראל. יהושע וצבאו ניצחו במלחמות הגדולות את מלכי יריחו העי, ואת קבוצת מלכי הצפון והדרום. ארץ ישראל מהחרמון ועד הנגב נפלה לידיהם, וכל הצבאות המסודרים נכנעו. אולם עדיין היו מקומות שבהם היו ריכוז של אויבים מקומיים שטרם נכבשו, ולכן למעשה עדיין אי אפשר היה להתיישב במקומות הללו משום ששכנו בהם כוחות אויב.

באופן טבעי, היה צריך הצבא של עם ישראל להיערך לתקיפה של ריכוזים אלו ולהשלים את המלאכה, כדי שאחר כך יוכלו יהושע והנשיאים לחלק את הארץ בגורל לשבטים. אולם, מלאכת הכיבוש נמשכה זמן רב, ויהושע כבר זקן. זקן מאד.

א ויהושע זקן בא בימים

ויאמר ה' אליו אתה זקנתה באת בימים

והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה

"הרבה מאד ולא תוכל לכבוש הכל בחייד" (מצו"ד)

המקומות האלו שלא נכבשו נקראים "הארץ הנשארת".
לדוגמה:

"חמשת סרני פלשתים" - בערים אשקלון, אשדוד וגת עדיין ישבו הפלשתים (שם של עם אחר שישבו בערים בדרום) והמושלים שלהם (פסוק ג).
וכן: בהר הלבנון ישבו "הצידונים" בתוך הארץ שהיה צריך לכבוש, והמשיכו להתנהג כבעלים של המקום, כאילו שהארץ הזו לגמרי שלהם (פסוק ו).

ב זאת הארץ הנשארת

כל גלילות הפלשתים וכל הגשור: ג מן השיחור אשר על פני מצרים ועד גבול עקרון צפונה לכנעני
תחשב חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעוים: ד מתימן כל ארץ
הכנעני ומערה אשר לצידנים עד אפקה עד גבול האמרי: ה והארץ הגבלי וכל הלבנון מזרח השמש
מבעל גד תחת הר חרמון עד לבוא חמת: ו כל ישבי ההר מן הלבנון עד משרפת מים כל צידנים

כעת נוסיף במפה שלנו סימונים אדומים המציינים שטחי אויב באיזור שפלת החוף הדרומי ואת
אזור הצידונים בצפון (ר' מפה בעמוד הבא).
אלו האזורים הרחבים.
בנוסף, היו עוד מקומות וערים שטרם נכבשו.

אם כן, מה צריך לעשות?

נקרא את המשך הפסוק ונראה מה אומר הקב"ה ליהושע לא לעשות, ומה אומר לו כן לעשות

אָנְכִי אֹרִישִׁם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק הַפְּלָה לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה כְּאִשֶּׁר צִוִּיתִיךָ: זֶעֱתָה חֶלֶק אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנַחֲלָה לְתִשְׁעַת הַשְּׁבֵטִים וְחֻצֵי הַשְּׁבֵט הַמְּנַשָּׁה:

יהושע צריך להפסיק את המלחמות. הקב"ה יעזור לכל שבט שיתאמץ לכבוש את חלקו, להשלים את ירושת נחלתו. יהושע צריך כעת לחלק את הארץ לנחלות ולתת אותם לשבטים.
 ש: מדוע לחלק את הארץ רק לתשעה וחצי שבטים, הרי יש 12 שבטים?
 ת: התשובה נמצאת בפסוקים הבאים, בהם יש פירוט של נחלת שנים וחצי השבטים, אך אנו לא נקרא אותם. נסביר זאת בעל פה על פי המסופר בספר במדבר. לשנים וחצי שבטים – ראובן גד וחצי המנשה - כבר יש נחלה המיועדת להם שנתן להם משה עוד בחייו.

נהר הירדן זורם ממקורותיו למרגלות החרמון אל ים המלח. לירדן - שני צדדים (עבריים) ושניהם בעבר היו חלק מארץ ישראל.

(נוכל לשאול את התלמידים האם הם מכירים את נהר הירדן ובאיזה חלק ביקרו בו)

בימי משה נחלו שנים וחצי השבטים ב"עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה", וכעת נותרו תשעה וחצי שבטים לנחול בעבר הירדן המערבי, ארץ כנען (זו הארץ בה אנו חיים כיום).

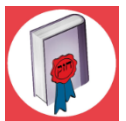

אנו רואים בפרק זה מעבר שלב. יהושע יתחיל לחלק את הארץ. מצד אחד, שנים כה רבות חיכו בני ישראל להתיישב בארצם, הלא זו ההבטחה שקיבלו אבותיהם ממשה רבנו, לשבת בארץ ישראל! מצד שני, יש כאן שינוי משום שיהושע מחלק את הארץ כאשר עוד יש מה לכבוש, ועל השבטים יהיה להתמודד עם אויבים באיזורים שונים לאחר מותו.

נוכל לדון עם התלמידים מה אומר שינוי זה לעם: טוב? לא טוב? האם כעת העם יתעודד וישמח לקראת החלוקה לנחלות שסוף סוף הגיעה? האם יפחד? חלילה יתיאש?

דיון זה ישמש כהקדמה להמשך הלימוד בפרקים הבאים.

בפרק זה ראינו את מקומו של יהושע כמנהיג לאומי. סיכמנו את פרק המלחמות שעשה עם ישראל, כעם, תחת הנהגתו. כעת נוצרת נקודת מפנה שבה יהושע מתחיל להתכונן למותו, והוא מטיל את המשך ירושת הארץ על השבטים. יהושע צריך לעשות את חלוקת הארץ לפני מותו, על מנת שזו תתקיים מתוקף דרגתו וסמכותו.